

Активи акціонерних товариств (крім банків) за 2009 рік зросли на 125,50 млрд грн та на кінець 2009 року становили 1 039,90 млрд грн. Власний капітал акціонерних товариств збільшився на 42,79 млрд грн та на кінець 2009 року становив 431,23 млрд грн (у тому числі суб'єктів малого підприємства – 16,86 млрд грн).

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги акціонерних товариств (крім банків) порівняно з 2008 роком збільшилася на 16,26 млрд грн та на кінець 2009 року становила 132,29 млрд грн.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги акціонерних товариств (крім банків) на кінець 2009 року становила 131,71 млрд грн та збільшилася на 20,63 млрд грн порівняно з 2008 роком.

Дивідендна політика акціонерних товариств

Сума нарахованих дивідендів, за даними фінансової звітності**, в 2009 році становила 6,12 млрд грн.

За підсумками 2009 року 405 акціонерних товариств сплатили дивіденди на загальну суму* 3,74 млрд грн, що порівняно з 2008 роком менше на 5,03 млрд грн.

Серед регіонів України найбільший обсяг дивідендів сплачено підприємствами Дніпропетровської (51,91% від загального обсягу сплачених дивідендів), Донецької (21,74%) областей та м. Києва (5,04%).

Стан корпоративного управління в акціонерних товариствах

Акціонерні товариства в Україні формують систему корпоративного управління відповідно до Принципів корпоративного управління Організації економічного розвитку та співробітництва, Принципів корпоративного управління, Закону України «Про господарські товариства», інших нормативно-правових та методичних рекомендацій, документів у цій сфері, прийнятих Комісією.

Інформацію щодо стану корпоративного управління у відкритих акціонерних товариствах та підприємствах-емітентах облігацій у 2005-2009 роках наведено в таблиці 1.4.1

Таблиця 1.4.1

Основні показники щодо стану корпоративного управління відкритих акціонерних товариств у 2005-2009 роках

	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік
Кількість товариств, які розкрили інформацію щодо стану корпоративного управління	6 330	6 113	6 091	6 104	4 936
КІЛЬКІСТЬ ТОВАРИСТВ, У ЯКИХ ПРОВЕДЕНО ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ	3 996	3 745	5 029	4 996	4067
- у тому числі позачергові	393	439	604	652	629
Кількість зборів, усього	4 694	4 544	5 864	6 125	4928
- у тому числі позачергових	620	695	809	1 100	872
Орган, який здійснював реєстрацію акціонерів для участі у загальних зборах акціонерів					
- мандатна комісія, призначена правлінням	2 886	2 687	3 664	3 625	1555
- правління	663	564	687	670	342
- незалежний реєстратор	961	931	1 309	1 341	2437

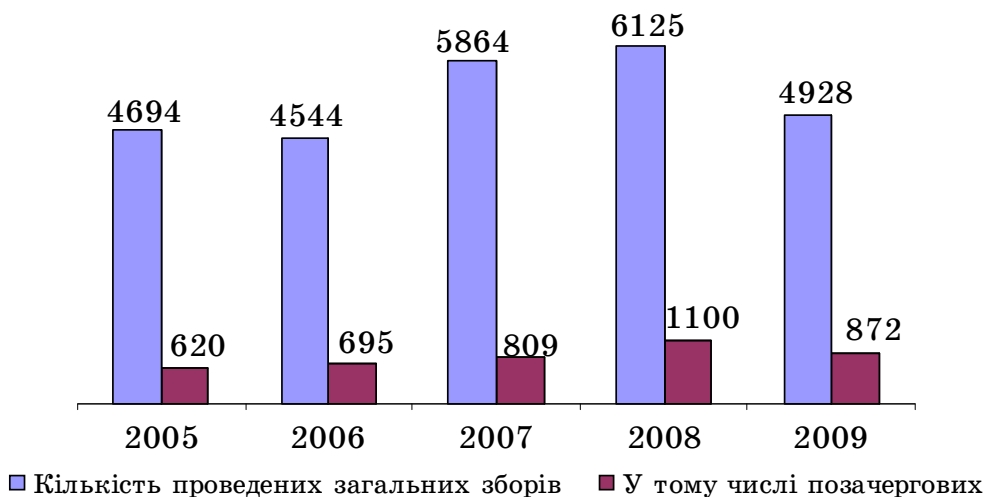
** без врахування банків та суб'єктів малого підприємництва

Продовження таблиці 1.4.1

	2005 рік	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік
Кількість товариств, у яких створено ревізійну комісію	4 300	3 989	5 406	5 474	4379
Представництво акціонерів, що володіють менше 10 %, у складі спостережної ради (% від загальної кількості представників)	59,77	64,56	71,48	70,38	58,68
Періодичність проведення аудиторських перевірок акціонерних товариств зовнішнім аудитором (% від загальної кількості товариств, які розкрили інформацію стосовно періодичності проведення аудиторських перевірок)					
- не проводились взагалі	1,04	0,82	0,82	0,81	0,76
- менше, ніж раз на рік	1,50	1,79	1,46	1,36	1,36
- раз на рік	85,14	83,58	86,20	86,73	87,09
- частіше, ніж раз на рік	12,32	13,81	11,52	11,07	10,79
Кількість товариств, у яких ревізійна комісія здійснює перевірку фінансово-господарської діяльності в минулому році (% від загальної кількості акціонерних товариств, які зазначили орган, що здійснював перевірку)	56,43	55,22	58,25	58,41	57,96
Кількість товариств, які планують включити власні акції до лістингу фондових бірж	154	144	250	478	546
Кількість товариств, які мають власний кодекс (принципи, правила) корпоративного управління	40	40	66	75	82

Основні показники щодо стану корпоративного управління наведено на основі регулярних інформацій, наданих 7 331 відкритим акціонерним товариством та підприємствами—емітентами облігацій щодо діяльності у 2009 році.

У 2009 році серед 4 936 акціонерних товариств, які надали інформацію щодо стану корпоративного управління, у 4 067 акціонерних товариствах (82,39%) проводились загальні збори акціонерів, у тому числі позачергові – у 629 (15,46% від загальної кількості акціонерних товариств, у яких проводилися загальні збори акціонерів) (діаграма 1.4.1).

Діаграма 1.4.1. Кількість проведених загальних зборів у 2005-2009 роках

Найчастіше органом, який здійснював реєстрацію акціонерів для участі у загальних зборах акціонерів, є мандатна комісія, призначена правлінням (1 555 акціонерних товариств, або 31,50% від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію щодо стану корпоративного управління у 2009 році).

Контроль за ходом реєстрації акціонерів або їх представників для участі в останніх загальних зборах (за наявності контролю), які проводились протягом 2009 року, найчастіше здійснювали акціонери, що володіють у сукупності більше ніж 10 відсотками (1 695 акціонерних товариств або 34,34% від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію щодо стану корпоративного управління у 2009 році).

Ревізійну комісію створено у 4 379 товариствах (88,71% від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію щодо стану корпоративного управління у 2009 році).

Дані, отримані з річної звітності за 2009 рік, показують, що у 58,68% акціонерних товариств до складу спостережної ради входять представники акціонерів, що володіють менше ніж 10 відсотками акцій.

У складі спостережної ради найчастіше створюються комітети стратегічного планування (у 42,53% від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію щодо складу спостережної ради у 2009 році).

У 2009 році серед 4 936 акціонерних товариств у 601 акціонерному товаристві (12,17%) створено спеціальну посаду або відділ, що відповідає за роботу з акціонерами.

У переважній більшості акціонерних товариств (88,55% від загальної кількості акціонерних товариств, які надали інформацію, яким саме чином визначається розмір винагороди членів спостережної ради) члени спостережних рад не отримують винагороди, а у 10,44% акціонерних товариств винагорода є фіксованою сумою.

Згідно з Принципами корпоративного управління*** члени спостережної ради повинні володіти знаннями, кваліфікацією та досвідом, необхідними для виконання своїх посадових обов'язків. Критерії підбору кандидатів у члени ради повинні визначатись у внутрішніх документах товариства.

Серед вимог до членів спостережної ради, викладених у внутрішніх документах товариств, найчастіше використовуються особисті якості (чесність, відповідальність), галузеві знання і досвід роботи у галузі. У 41,27% акціонерних товариств відсутні будь-які вимоги до членів спостережної ради.

У 2009 році 47,81% посадових осіб товариства, які відповідали за зберігання протоколів загальних зборів акціонерів, були членами правління (директорами).

У 2009 році 41,77% посадових осіб акціонерних товариств відповідали за зберігання протоколів засідань спостережної ради та були одночасно членами спостережної ради (головами спостережної ради), 52,11% посадових осіб акціонерних товариств відповідали за зберігання протоколів засідань правління та були одночасно членами правління (директорами).

Згідно із законодавством України виконавчий орган вирішує всі питання діяльності акціонерних товариств, крім тих, що віднесені до компетенції загальних зборів і наглядової ради товариств.

У 67,08% акціонерних товариств статут товариства містить положення, яке обмежує повноваження виконавчого органу щодо прийняття рішення про укладення договорів, враховуючи їх суми, від імені акціонерного товариства.

У 21,86% акціонерних товариств статуту або внутрішні документи акціонерних товариств містять положення про конфлікт інтересів, тобто суперечність між особистими інтересами посадової особи або пов'язаних з нею осіб та обов'язком діяти в інтересах акціонерного товариства.

*** затверджених рішенням Комісії №571 від 11.12.2003 «Про затвердження Принципів корпоративного управління»

Серед акціонерних товариств досить поширеною практикою є розроблення внутрішніх документів. Найчастіше додаткової регламентації у внутрішніх документах потребують положення про ревізійну комісію (18,59%), положення про виконавчий орган (правління) (17,86%) та положення про спостережну раду (19,35%).

Використовуючи власний сайт, 11,18% акціонерних товариств надають можливість акціонерам отримати інформацію про фінансову звітність, результати діяльності акціонерного товариства. Серед найбільш непрозорих питань є інформація щодо розміру винагороди посадових осіб акціонерних товариств, інформація про акціонерів, які володіють 10 та більше відсотками статутного капіталу.

1.5. САМОРЕГУЛІВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ УЧАСНИКІВ ФОНДОВОГО РИНКУ

Важливою умовою успішного функціонування фондового ринку є досконала система його регулювання, яка охоплює всіх учасників фондового ринку і забезпечує здійснення ними своєї діяльності відповідно до встановлених правил. Відповідно до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» регулювання фондового ринку здійснюють держава та саморегулівні організації (СРО).

З метою посилення дієвості саморегулювання, упорядкованості на фондовому ринку, дисциплінованості учасників ринку цінних паперів, захисту прав учасників ринку цінних паперів СРО виконують такі основні завдання:

- встановлення правил, стандартів та вимог щодо здійснення діяльності з цінними паперами, норм та правил поведінки, здійснення контролю за їх дотриманням членами організації;
- сприяння здійсненню професійної діяльності членами саморегулівної організації; розроблення та здійснення заходів щодо захисту прав членів саморегулівної організації; розгляд скарг клієнтів-членів саморегулівної організації, які входять до їх складу, щодо порушення вимог законодавства професійними учасниками фондового ринку;
- впровадження ефективних механізмів розв'язання спорів між членами саморегулівної організації та між членами саморегулівної організації та її клієнтами.

На сьогодні в Україні здійснюють діяльність три СРО, а саме:

1. Асоціація «Українські фондові торговці», яка об'єднує юридичних осіб, що здійснюють професійну діяльність з торгівлі цінними паперами;
2. Українська асоціація інвестиційного бізнесу, яка об'єднує юридичних осіб, що здійснюють професійну діяльність з управління активами інституційних інвесторів;
3. Професійна асоціація реєстраторів і депозитаріїв, яка об'єднує юридичних осіб, що здійснюють професійну діяльність на фондовому ринку, а саме депозитарну діяльність.

Станом на 31.12.2010 загальна чисельність членів СРО становила 1 887 юридичних осіб (таблиця 1.5.1).

Таблиця 1.5.1

Кількість членів саморегулівних організацій в Україні

Назва саморегулівної організації	Кількість членів
1. Професійна асоціація реєстраторів і депозитаріїв	785
2. Асоціація «Українські фондові торговці»	763
3. Українська асоціація інвестиційного бізнесу	339
Усього	1 887

Система саморегулювання на фондовому ринку потребує вдосконалення, у зв'язку з чим у 2010 році Комісією розпочато роботу з розробки законопроекту про функціонування подальшого реформування функцій СРО в Україні.